

# ימי עיון בתנ"ך תשע"ח

המסר מאחורי שושלות קין ושת (שיעור 155)

ד"ר צבי שמעון (zvi.shimon@biu.ac.il)

1. **רד"ק** (בר' ה:כט)

וכתב משה רבינו מפי הגבורה ספור שמות אלה האנשים מאדם ועד נח ומספר שנותיהם כדי לקיים בדינו אנחנו נוחלי תורתו חידוש העולם וידע כל דור ודור זמן חידוש העולם מתי היה.

2. **רד"צ הופמן** (ד:כו)

וְלִשְׁתִּי גַם הוּא יֵלֵד בֶּן וַיִּקְרָא אֶת שְׁמוֹ אָנוּשׁ – אף על פי שהכתוב מוסר את סדר הדורות השלם של בני שת רק בפרק הבא, מוזכרים כאן, בקשר לדורות קין, שני הדורות הראשונים של שת; הראשון – שת – כדי לומר שה' נתן תמורה תחת הבל אשר הרגו קין, כלומר שה' לא עזב את אדם אלא נתן לו בן אחר במקום הנהרג, והשני – אנוש – כדי לקשור אליו את הסיפור על בני שת, אשר החלו, בניגוד לבני קין החילוניים, לקרוא אל ה'. גם ייתכן, שהכתוב מבקש לספר כאן על מקורה של התפילה כשם שספר קודם על הקרבנות הראשונים, ואחר כך על בעלי האומנויות הראשונים.

3. **אז הוחל לקרא בשם ה'** (ד:כו)

רס"ג - אז נתחללה הקריאה בשם ה'

רש"י - לקרא את שמות האדם ואת שמות העצבים בשמו של הקב"ה לעשותן ע"ז ולקרותן אלהות חזקוני - נתבטל, כמו: לא יחל דברו

אבן עזרא - ...הוא מגזרת תחלה. והטעם שהחלו להתפלל. ואילו היה מחילול היה השם סמוך אל המלה.

רשב"ם - לשון התחלה שהתחילו להתפלל מתוך צרות שנתחדשו

ספורנו – אז התחילו צדיקי הדור לדרוש לרבים את שם ה'...כי הוצרכו לסתור דעות עובדי ע"ז,

שהתחילו אז, כדברי רז"ל.

רס"ג - ליקוטים מפירושו (מוסד הרב קוק - רצהבי) הפירוש השני והוא הקרוב לכתוב שבימי אנוש החלו בני האדם לצרף את שם הבורא לשמותיהם כגון: מחויאל, מתושאל וזולתם.

בכור שור - ...בדורו התחילו לקרוא שמותם בשם הקב"ה, שהיו משתפים שם שמים בשמם, כמו "מחויאל" "מתושאל" ו"מהלאל".

## ימי עיון בתנ"ך תשע"ח

4. ויתהלך חנוך את האלקים ואיננו כי לקח אתו אלקים (ה:כב, כד)

רס"ג - את האלקים – ביראת אלקים

אבן עזרא – כטעם אחרי ד' אלקים תלכו (דב' יג:ה) וכן כתוב על נח את האלקים התהלך נח (ו:ט)

ספורנו – התהלך בדרכיו להטיב לזולתו בצדקה ותוכחת

חזקוני – שביעי היה ונתחנך לקדושה, שכן מצינו השביעי קדש, וכן כתיב: ודוד הוא השביעי דבר זה הביאו לקדושה.

רד"ק - ויתהלך כמו אשר התהלכו אבותי לפניו (בר' מח:טו) כלומר שם כל חשקו באהבת הקל והתעסק בחכמות והכיר את בוראו...ודעת המוננו גם קצת חכמינו כי חנוך ואליהו הכניסם הקל חיים בגן עדן בנפש ובשר ועוד שם חיים, אוכלים מפרי העץ ועובדים את ה' כמו שהיה אדם הראשון קודם שחטא ויהיו שם עד ימות המשיח. (חזקוני אומר דברים דומים)

רש"י – צדיק היה וקל בדעתו לשוב להרשיע לפיכך מיהר הקב"ה וסילקו והמיתו קודם זמנו, וזהו ששינה הכתוב במיתתו לכתוב: איננו, בעולם למלאות שנותיו כי לקח אותו לפני זמנו...

5. זה ינחמנו ממעשנו ומעצבון ידינו מן האדמה אשר אררה ה' (ה:כט)

רש"י - זה ינחמנו - ינח ממנו את עצבון ידינו. עד שלא בא נח לא היה להם כלי מחרישה והוא הכין להם. והייתה הארץ מוציאה קוצים ודרדרים כשזורעים חטים, מקללתו של אדם הראשון, ובימי נח נחה. וזהו "ינחמנו", ינח ממנו. ואם לא תפרשהו כך, אין טעם הלשון נופל על השם, ואתה צריך לקרות שמו מנחם. (תנחומא א יא)

רד"ק - ויקרא את שמו נח לאמר זה ינחמנו, אמרו רז"ל (ב"ר כ"ה) לא מן השם הוא המדרש ולא מן המדרש הוא השם, לא היה לו לומר אלא נח זה ינחנו או נחמן זה ינחמנו. אמת הוא זה, אלא שהמנוח מן הצרה הוא הנחמה, וקרובים הם בענין, ולשון הקודש לא ידקדק בזה בקריאת השמות; כמו שמואל "כי מה' שאלתיו" (שמואל א' כ') ולפי המדרש היה שאול, אלא שקרוב הוא בענין, גם בשם שמואל נכלל הענין יותר שלם, כי יש בו שאול מאל, וכן יעבץ מן עצב, והדומים לו. וארז"ל נביא גדול היה למך שאמר בלדת בנו זה ינחמנו, היאך ידע זה? אלא נביא היה; ומה היתה ההנחה והמנוחה שעשה נח בעולם? אמרו, כי עד שלא בא נח בעולם לא היה להם כלי מחרישה והיו יגיעים בידיהם במר ופסל לחרוש ולזרוע, משבא נח שהיה איש האדמה וחשב בשכלו להקל בעבודת האדמה תקן כלי מחרישה וחרש עם השורים והחמורים ולמדו בני העולם ממנו. ...ואעפ"כ אחר נח גם כן עבודתה בעצבון אלא שהוא היקל בחכמתו בעמל ובעצבון. ולפי דרך הפשט מה שאמר למך זה ינחמנו לא אמר דרך נבואה אלא קראו נח לסימן ודרך ברכה ותפלה כמו שקראה רחל בנה יוסף לאמר "יוסף ה' לי בן אחר" (ל"כ"ד)

# ימי עיון בתנ"ך תשע"ח